De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE**. Abonnementen en Advertentiën aan de **ADMINISTRATIE Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.**
Insendingen, die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 1 September 1912. No. 1809.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden *f* **1.20**, voor België per jaar *f* **5.30** bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar *f* **6** bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers *f* —.**10**. Abonnementen worden aangenomen door het Bureel te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz.
Advertentiën: van 1 tot 6 regels *f* **1.20**, voor elken regel meer *f* —.**20**. Aanvragen en vermelding van liefdegaven *f* —**12** per regel.

„Opwast tot een heiligen Tempel".

> Op welken het geheele gebouw, bekwamelijk saamgevoegd zijnde, opwast tot eenen heiligen tempel in den Heere; op welken ook gij mede gebouwd wordt tot eene woonstede Gods in den Geest.
> Efeze 2 : 21—22.

Op de onderscheiden beteekenis van wat uit een wortel *opwast*, en van wat door den mensch *opgebouwd* wordt, kan niet scherp genoeg gelet; vooral niet, zoo beide uitdrukkingen van de Kerk van Christus gebezigd worden. Wordt gedoeld op wat van zelf de Kerk doet *wassen*, dan wordt de Kerk voorgesteld als een *Lichaam*. Wordt daarentegen niet van *opwassen*, maar van *opbouwen* gesproken, dan verschijnt de Kerk in het beeld van een *heiligen Tempel*.

Is er sprake van *het Lichaam*, dan heeft dit Lichaam in Christus zijn Hoofd, en in de uitverkorenen zijn ledematen. Treedt daarentegen het beeld van *den Tempel* op den voorgrond, dan is Christus de „uiterste Hoeksteen", en zijn de uitverkorenen de „levende steenen", die op dien Hoeksteen worden gebouwd.

De beide apostelen, die zich in 't bijzonder met de uitteekening van de gemeenschap der geloovigen bezighielden, bespreken dit beeld van den Tempel uitvoerig, en beide ontleenen het aan Jesaia 28 : 16, of wilt ge, aan Psalm 118 : 22. Natuurlijk, ook Petrus erkent dat de geloovigen als nieuwgeboren kinderkens *gewassen* zijn, maar hij voegt er aanstonds aan toe, dat ze juist door die geboorte uit God gekomen zijn tot Christus, en dan noemt hij Christus „een levende steen", van de menschen wel verworpen, maar bij God uitverkoren en dierbaar, en op dien uitersten Hoeksteen, zoo roept de apostel den geloovigen toe, moet ook gij als levende steenen gebouwd worden tot een geestelijk huis, om in dit geestelijk huis, of in dien heiligen Tempel, als een geestelijk priesterdom „geestelijke offeranden op te offeren, die Gode aangenaam zijn door Christus". Zoo heeten de geloovigen de éene maal het *Lichaam*, een ander maal het *Volk*, en weer een andermaal de *heilige Tempel*. Steeds worden de ware geloovigen van twee kanten bezien, eenerzijds zooals ze in Christus geworteld zijn en uit dien wortel tot zijn Lichaam of zijn volk opwassen, en anderzijds zooals ze in Christus gegrond zijn en op Christus als den uitersten Hoeksteen worden opgebouwd. Altoos weer wat Paulus saamvatte in de korte uitdrukking: *Geworteld* en *Gegrond*.

Doch juist in verband hiermee is het opmerkelijk, hoezeer er nadruk gelegd wordt op het innig verband van die beide opvattingen; een verband dat wel niet sterker kon uitkomen, dan doordien de apostel (oppervlakkig zou men schier zeggen, geheel averechts) toch van een *bouwen* bij het Lichaam spreekt, en omgekeerd, van een *wassen* bij den Tempel.

Immers in Ef. 4 : 12 lezen we: „tot *opbouwing* van het *Lichaam* van Christus; en in Efeze 2 : 21: „Op welken het geheele gebouw *opwast* tot een heiligen Tempel in den Heere". Juist dus het omgekeerde van wat ge zoudt verwacht hebben. Hierbij nu aan verschrijving te denken, zou aan het heilig karakter der Schrift te kort doen. Daarvan kan geen sprake zijn. En stellig komen we den rechten zin van deze uitdrukkingen naderbij, zoo we in dit uitwisselen van de voor de hand liggende uitdrukkingen het nauwe verband zien aangeduid, dat tusschen hetgeen *Christus* doet opdat het Lichaam zou *wassen*, en tusschen hetgeen *de geloovigen* doen om den Tempel te *bouwen*, nooit mag worden gemist.

Diepingrijpend doet de apostel dit verband tusschen hetgeen Christus doet en de geloovigen moeten doen, in wat er vlak op volgt, spreken. Daar toch zegt hij: Het geheele gebouw moet opwassen tot een heiligen Tempel in den Heere, maar zoo, „dat ook gij zelve medegebouwd wordt tot een woonstede Gods in den Geest."

Er moet een heilige Tempel zijn, en die Tempel moet gebouwd worden; maar in dien heiligen Tempel moet gij worden ingebouwd, niet uitwendig, doch geestelijk inwendig, zóó dat de H. Geest u vervult, en dat door dien Heiligen Geest God zelf in u woont.

Er is en blijft dus altoos tweëerlei: Wat God *door* Christus doet, en wat de geloovigen doen *in* Christus, maar al moet op het onderscheid tusschen deze werking van Gods zij en tusschen de werking van onze zijde steeds scherp gelet, toch vloeien in den Geest beide werkingen weer inéén. Immers wij als geloovigen kunnen niet bouwen, of de H. Geest zelf moet in ons innerlijk wezen ons hiertoe bekwamen, er ons toe verwekken, en het ons doen gelukken. Een innig verband, ook daarin zich uitsprekend, dat we èn zelf bouwen èn zelf gebouwd worden. In het zichtbare dragen we de steenen voor den bouw van Gods heiligen Tempel aan en voegen ze in het cement der liefde saam. Maar ook anderzijds zijn wij zelven de „levende steenen" die de Heere laat aandragen en saamvoegen om de muren van zijn Tempel te doen rijzen.

Een mystiek, zoo diep gaande, dat ten slotte zelfs ons bidden niet óns bidden meer is, maar dat de Heilige Geest *voor* ons en *in* ons bidt met onuitsprekelijke verzuchtingen.

Toch ontzinkt de ziel aan die hooggespannen eenheid van het eigen werk met het werk des Heeren zoo gedurig, en dan loopt ons ons-hechten aan Jezus weer uit óf op de beneveling eener dolende mystiek óf op de valsche zelfvoldoening in werkheiligheid. Telkens weer het één of het ander. Of het wachten op gewaarwordingen en aandoeningen, die ons onze ziel in Jezus doen verliezen, maar het zelf bouwen aan den heiligen Tempel doen vergeten, of wel het altoos met paslood en meetsnoer in de weer zijn, om onze staketsels op te zetten, maar zonder dat de ziel een woonstede Gods in den Geest wordt.

Dan worden het twee paden, waarlangs de Christenen wandelen. Het éene pad dat zich al spoedig in de nevelen der mystiek verheft en verliest, en het andere dat uit het gelijkvloersche niet uitkomt. Dan laat de één den Heere werken en doet zelf niets, terwijl de ander, steeds volijverig, geen tijd overhoudt voor de stille oogenblikken waarin zijn Heere tot zijn ziel zou komen. En zoo komt er van het bouwen van den heiligen Tempel niets. Dan krijgt men offeranden, maar zonder Tempel, of een hoog opgetrokken Tempel, maar zonder een geestelijk priesterdom en zonder de geestelijke offerande.

Het volzalige van wat hiernamaals komt, zal juist daarin bestaan, dat in het Vaderhuis daarboven die innerlijke tweespalt niet meer kwellen zal. Gods werken in ons en ons nooit anders bezigzijn dan voor de eere onzes Gods, zal dan in heilige eenheid de éene ademtocht van ons leven zijn. Er zal in het nieuw Jerusalem geen tempel meer zijn, omdat 's Heeren volk zelf de tempel zal wezen, waaruit lofzang en aanbidding opklimt.

Maar juist daarom moet, naast en met het beeld van het Lichaam en van het Volk, ook dat derde beeld van den *heiligen Tempel*, Gods Kerk op aarde steeds meer toespreken.

Wie nog het onderpand van zijn zaligheid mist, staat nog in den Voorhof. Hij daarentegen, die in de verkiezing zijns Gods van zijn zaligheid verzekerd is, kent van die ure af maar één levensdrang, den drang om zijn God te dienen, te loven, te aanbidden en te verheerlijken. En dit nu drukt juist 't beeld van den heiligen Tempel uit. Tot aan uw sterven toe priesters en priesteressen in het Huis uws Heeren, en Hem in zijn Tempel elken morgen en elken avond opdragende een geestelijke offerande in de vrucht van heel uw leven.

DR. A. K.

Vereenigingsleven.

WAT DE ZENDING DOET.

XVI.

Voornemens zijnde, den arbeid van de zending der Gref. Kerken later afzonderlijk te bespreken, en dan ook een woord te wijden aan de R.-K. zending, kunnen we thans onze artikelenreeks voorloopig gaan besluiten. Maar dat kan niet geschieden, zonder dat we nog even vluchtigjes enkele corporaties de revue hebben laten passeeren.

Vooreerst noemen wij den *Christelijken Militairen-Bond voor Oost- en West-Indië*, die, gevestigd te Amsterdam, afdeelingen heeft te Amsterdam, 's-Gravenhage en Groningen, en welks militairen-tehuizen gevestigd zijn te Meester Cornelis, Buitenzorg, Tjimahi, Padang, Magelang, Batavia, Ambarawa, Salatiga, Solo, Malang, Kota Radja, Soerabaja, Semarang en Curaçao.

Het *Genootschap voor In- en Uitwendige Zending* te Batavia, dagteekenende uit het midden der vorige eeuw, stichtte veel nut, kwam daarna tot insinking, maar geraakte de laatste jaren weer tot bloei. Het genootschap werkt tegenwoordig op twee plaatsen in Batavia en heeft daar niet te miskennen succes op zijn arbeid.

Het *Leger des Heils*, sedert 1894 op Java werkzaam, heeft vooral Midden-Java tot arbeidsveld en heeft zijn hoofdkwartier te Semarang. Dat hoofdkwartier is verantwoording schuldig aan het internationaal hoofdkwartier te Londen. Over 1908 bedroeg het budget *f* 96,000 (incl. regeeringssubsidies), welke som geheel in Indië werd opgebracht. Nederland droeg ± *f* 12 500 daarenboven bij, zijnde de helft der opbrengst van de zelfverloochenings-week hier te lande.

De *Indische Kerk* omvat Europeesche en gevestigde Inlandsche Christengemeenten. Wat de eersten aangaat, zijn er op Java en Madoera 19 kerkelijke afdeelingen met 25 predikanten, op de Buitenbezittingen 15 afdeelingen met 16 predikanten. De protestantsche Europeanen zijn resp. 43.900 en 10.650 in aantal, in ronde getallen uitgedrukt.

Gevestigde inlandsche Christengemeenten vinden we op Java en Madoera met 8, Sumatra met 1, de Minahassa met 11, de Ambonsche eilanden en Banda met 10, Ternate en Batjan met 2, de Zuid-Wester-, Zuid-Ooster- en Aroeeilanden met 4, en Timor en Roti ook met 4 afdeelingen. Schakelt men de Minahassa, wegens haar verband met het N. Z.-G. uit, dan bedragen dus de afdeelingen: op Java en Madoera 8, Sumatra 1 en de Molukken 20, samen 29.

Het aantal protestantsche inlanders en met hen gelijkgesteldeu beloopt, volgens de laatste ons ter beschikking staande opgaven, in ronde cijfers, resp. 4900, 2600 en 97.750. Het aantal der lidmaten is natuurlijk veel geringer, volgens ietwat oudere gegevens nl. resp. 2570, 1300 en 32,100.

De *Kolonie Pangoengsin* werd gesticht door Mej. M. Janse, die de voorbereiding voor haar arbeid genoot te Pati, waar zij van 1893 tot 1903 bij haar ouders woonde. Haar vader was daar rustend zendeling van de Doopsgezinde Zendingsvereeniging. De bedoeling van de kolonie, welker naam wil zeggen „toevluchtsoord", is, te zijn een toevluchtsoord voor sociaal-noodruftigen, die daar tevens gewezen worden op Hem, die een veilige toevlucht is in leven en in sterven. Einde 1908 is de kolonie overgegaan aan de zending der Zevendedagsadventisten, die haar in denzelfden geest voortzet. Tal van nagenoeg verongelukten komen in de kolonie weer terug tot een maatschappelijk gelukkigen levenstoestand, en bovendien worden er meerdere gewonnen voor het Christelijk geloof.

Bethanië te Soekaboemi, vroeger een filiaal van de inrichting van den heer Van der Steur te Magelang, is nu een zelfstandige inrichting met hetzelfde doel. Het is een tehuis voor meisjes, die er een goede opvoeding ontvangen, opdat ze later in haar onderhoud zullen kunnen voorzien.

Onder de arme Indo-Europeanen te Batavia werkt de *Vereeniging „Dorcas"*, die de armoede dier menschen tracht te lenigen, in de eerste plaats door werk, hoofdzakelijk naaiwerk, te verschaffen, maar ook geldelijke ondersteuning en levensmiddelen verstrekt, terwijl tevens getracht wordt, invloed te oefenen op de opvoeding van kinderen, welke overigens voor zooveel noodig ook wel door de vereeniging zelf ter hand genomen wordt in haar speciaal daarvoor bestemd kinderhuis.

De *Nederlandsche Vrouwenbond ter verhooging von het zedelijk bewustzijn* heeft een afdeeling in Oost-Indië en een in West-Indië. De eerste heeft een pension te Batavia, bedoeld als een tehuis voor werkende jonge vrouwen, en beoogt de oprichting van een gelijksoortige inrichting te Bandoeng, waar haar een stuk gronds te dien einde geschonken werd. De andere afdeeling heeft in de West, waar het zedelijk leven niet hoog staat, een ruim arbeidsveld. Men streeft daar ook naar de inrichting van een eigen tehuis, dat als centrum kan dienen voor de afdeeling, die haar taak vol ijver volvoert. Ook wordt gestreefd naar de oprichting van een bond, die in den kring der mannen met hetzelfde doel arbeiden kunnen.

Waar we zoo in de West zijn terecht gekomen, besluiten we onze overzichten — althans, gelijk gezegd, voorloopig — met den naam te noemen van een buitenlandsche zending, welke in West-Indie werkt, namelijk die van de *Wesleyan Methodist Missionary Society*, in 1814 opgericht en gevestigd te Londen, welke corporatie op St. Eustatius en St. Martin arbeidt en daar resp. 1 en 2 zendelingen heeft. De gemeenten dezer missie onderhouden zichzelf met hulp van gouvernementssubsidie. De gemeenteleden (zonder de kinderen) zijn resp. 700 en 1720 in aantal. Het aantal schoolkinderen vinden we voor St. Martin met 73 opgegeven.

Officieele Berichten.

Door de classis Franeker der Gref. Kerken is praeparatoir geëxamineerd en met algemeene stemmen tot het predikambt toegelaten de heer R. Haitsma, candidaat aan de Theol. School.

Kort verslag van de vergadering der classis Leiden, 8 Aug. 1912.

Na opening der vergadering door Ds. Koers met het lezen van Gods Woord en gebed, neemt Ds. Rietberg het praesidium over.

De notulen worden gelezen en goedgekeurd.

Praeparatoir examen van den heer S. C. de Graaf van Leiden. Na eene predikatie over Coloss. 1 : 19, onderzoekt Ds. Rudolph in exegese Oude Test. over Ps. 51; Ds. Impeta in exegese Nieuwe Test. over Matth. 11; Ds. Kouwenhoven in dogmatiek. Met algemeene stemmen wordt de heer De Graaf beroepbaar gesteld in de Gref. kerken; waarvan de praeses hem met enkele woorden in kennis stelt, en de vergadering zingt hem toe Ps. 134 vs. 3.

Ingekomen eene dankbetuiging van de Provinc. Synode van Noord-Brabant en Limburg, alsmede van de broeders te Rootendaal voor den steun, hun door prediking verleend. Nieuwe steun wordt toegezegd.

Mededeeling van de Particuliere Synode van Zuid-Holland (Noord ged.), dat zij adviseert om binnen de classis te komen tot eene organisatie ter ondersteuning van verschillende ongelukkigen.

De classis benoemt voor deze zaak Ds. Woudstra en twee diakenen, aan te wijzen voor Hazerswoude en Koudekerk.

De deputaten voor emer. pred. ens. hebben ingediend hunne rekening over het vorige en hunne begrooting voor het komende boekjaar. Beide worden goedgekeurd.

De attesten van Ds. A. Roorda van Breda, beroepen naar Leiden, worden in orde bevonden.

De kerkenraad van Leiden, vernomen hebbende, dat nog zoovele doofstomme kinderen van Gref. huize in neutrale inrichtingen verpleegd worden, noodigt de classe uit te onderzoeken, of dit ook geldt kinderen uit de kerken binnen deze classe. De kerken worden opgewekt daarop acht te geven.

De kerkeraad van Hillegom brengt over het verzoek namens de broeders en zusters te Lisse, om aldaar de Gref. kerk tot openbaring te brengen.

Na eenstige bespreking wordt een voorstel omtrent deze zaak met algemeene stemmen aangenomen.

De deputaten in zake evangelisatie rapporteeren, dat in zake Oegstgeest voortgearbeid wordt.

Als deputaat voor de zending wordt gecontinueerd Ds. Woudstra; en Ds. Bouma benoemd tot deputaat voor de evangelisatie.

De boeken der quaestoren worden nagezien en in orde bevonden.

Bij de rondvraag naar art. 41 D.K. wordt aan twee kerken advies gegeven in voorkomende aangelegenheden.

Roepende kerk Sassenheim.

De praeses sluit de vergadering, en gaat voor in dankzegging.

Namens de classis voorn.,
H. J. KOUWENHOVEN Dz.

Buitenland.

Duitschland. De Berlijners en de Keulenaars. (II.)

Het moest tot een strijd komen tusschen de mannen die de richting van Berlijn en hen die de richting van Keulen volgden. De Berlijnsche vakvereenigingen groeiden niet; de „Chr. Gewerkschaften" namen in bloei en ledental toe. De Berlijners klaagden toen de Keulenaars bij den paus aan, dat hun interconfessioneel standpunt voor de Roomsche kerk gevaarlijk was, terwijl zij er op wezen dat hunne onaantastelijke houding verzet tegen de hierarchie moest heeten. De strijd werd zoo bitter, dat tegen het einde van 1910 de Pruisische bisschoppen de Berlijners verboden de Christelijke werkliedenvereenigingen te verketteren en van de Keulenaars verlangden, dat zij het zwaard in de scheede zouden steken. Maar de Berlijners gaven toch hun pleit niet op. De aartsbisschop van Keulen, Fischer, kwam in Nov. 1910 van Rome terug en liet toen een herderlijk schrijven van alle kansels voorlezen, waarin te kennen werd gegeven dat de paus hem besliste verklaard had, dat hij neutraal tegenover beide richtingen stond en er niet aan dacht de Christelijke werkliedenvereenigingen te veroordeelen. In het begin van dit jaar gaven ook de bisschoppen van Paderborn en Hildesheim hun vertrouwen in de Chr. werkliedenvereenigingen te kennen.

Maar door de Berlijners werd opnieuw bij den paus gesgeerd. Er verscheen een werkje, getiteld, „de waarheid over den strijd aangaande de werkliedenvereenigingen der Duitsche Katholieken", waarin het streven van de Chr. werkliedenvereenigingen verdacht gemaakt werd. Op Pinksteren hielden de Berlijnsche vakvereenigingen haar jaarvergadering. Zij hadden haren voorzitter tevoren met een St. Pieterspenning en een adres van hulde naar den paus gezonden en in dit adres stond de klacht, dat zij bestreden werden door hen „die leerden dat het streven naar verbetering van loon en arbeidsvoorwaarden als een zuiver maatschappelijke zaak met den godsdienst niets uitstaande heeft en dat daarom die organisaties welke dit streven volgden, als zoodanig aan de jurisdictie van de kerk niet onderworpen waren". Daarmede waren natuurlijk de Christelijke werkliedenvereenigingen bedoeld. Aan de Berlijnsche vakvereenigingen zond de paus dan ook een sympathiek telegram terwijl de leden der Christelijke werkliedenvereeniging vermaand werden „niet alleen in het private leven, maar ook in het optreden naar buiten, de leeringen en wenken van den Heiligen Stoel getrouw te volgen, vooral die welke in de encycliek *rerum novarum* waren neergelegd".

Dit was duidelijk genoeg, maar nog duidelijker klonken de woorden van den paus tot den voorzitter der Berlijnsche deputatie. Daarbij verklaarde deze, dat hij het streven der Berlijners goedkeurde. „Den anderen kan ik niet bijvallen; ik veroordeel hen niet, want het is niet mijne zaak te veroordeelen, maar hunne beginselen, die verkeerd zijn, kan ik niet goedkeuren". „Wanneer de maatschappelijke zijde van het leven van den godsdienst gescheiden wordt, zoodat de religie niet den geheelen mensch en de geheele organisatie doordringt, dan kunnen de verderfelijke gevolgen niet uitblijven". „Het zeggen, dat de afzonderlijke leden aan het gezag der kerk onderworpen zijn, maar niet de organisatie als zoodanig, is geheel verkeerd, onhoudbaar en ondenkbaar. De kerk heeft ook over de organisaties te gebieden?"

Men moet hierbij in aanmerking nemen, welke beteekenis in den laatsten tijd de Christelijke werkliedenvereenigingen voor het maatschappelijke en staatkundige leven gekregen hebben. Bij de verkiezingen voor den Rijksdag in Januari, die aan de rooden 110 leden in deze vergadering bezorgden, hebben zij de kiesdistricten van Bochum en Duisburg aan de sociaal-democraten ontrukt, ten bate van de nationaal-liberalen en van het centrum, waardoor zij bewezen dat zij op het gebied van de politiek neutraal zijn. Daarbij komt, dat door de Christelijke werkliedenvereeniging de werkstaking in het Ruhrgebied mislukte; het plan om de staking der mijnwerkers in Engeland ook in Duitschland over te brengen, kon niet worden uitgevoerd en daardoor werd het land een onwaardeerbaren dienst bewezen. Nog ligt de schitterende manier, waarop de sociaal-democratische vertegenwoordigers der mijnarbeiders door de leiders der Chr. werkliedenvereenigingen in den Rijksdag werden te woord gestaan en terechtgewezen, versch in het geheugen. Dat de organisatie der Chr. werklieden — door de sociaal-democraten en de linkerzijde, die met hen in bond ging, gloeiend gehaat, en door anderen met blijdschap begroet, omdat van haar verwacht wordt dat zij een begin maken zal om de arbeiders weder voor het vaderland en den Godsdienst te winnen, — door den paus bestreden en daardoor wellicht in hare verdere ontwikkeling gekaakt werd, moest wel groot oprien wekken. De socisaldemocraten juichten!

Doch de leiders der Chr. Vereenigingen lieten zich door niets uit het veld slaan. Zij verklaarden dat zij vanthielden aan „de saamwerking van Roomschen en Evangelischen op maatschappelijk gebied met eerbiediging van ieders Godsdienstige overtuiging". Ja, zij besloten niet uit den weg te gaan voor een pauselijk verbod. Hun organisatie noemden zij een levende werkelijkheid. „De leden der Chr. vereenigingen hebben meer dan 30 millioen mark bijeengebracht; zij besitten een vermogen van 7 millioen; zij hebben tegenover hunne 360.000 leden dagelijksche verplichtingen. Zij hebben rond duizend tariefovereenkomsten gesloten. Zij staan en vallen met de nationale toekomstige ontwikkeling van ons vaderland", alzoo verklaarden zij.

Dit optreden heeft uitwerking gehad. Bijna negentienden van de Roomsche pers nam het voor de Chr. werkliedenvereenigingen op. De Rijkskanseller werd ook in de zaak gemoeid en de *Deutsch-Evangelische Korrespondens* deelt mede, dat zij uit goede bron vernomen heeft, dat de Pruisische regeering aan het Vaticaan te kennen gaf, dat wanneer de paus de Christelijke werkliedenvereenigingen verbood of veroordeelde, aanstonds het Pruisische gezantschap zou opgeheven worden. Wat daarvan waar is, zal wel nooit bekend worden. Maar op de een of andere manier zal de Pruisische regeering wel ingegrepen hebben. Men roept nu: „de Christelijke werkliedenvereenigingen kunnen zonder de bescherming van de Pruisische regeering niet meer bestaan". Het is te verstaan dat een regeering, die duidelijk ervaren heeft welk een kracht ten goede de Christliche Gewerkschaften waren op een oogenblik toen de werkstaking in de steenkolenmijnen van ult Engeland ook in Duitschland een staking van mijnwerkers ten gevolge had, het den paus kwalijk neemt, dat hij de ontwikkeling dier vereeniging moeilijkheden in den weg stelt.

Engeland. De kerk en de sociale nooden. Brotherhood societies. Ritualistische neigingen.

In de laatste 12 maanden is het nationale leven van Engeland zeer geschokt geworden door groote werkstakingen, die elkander na korte tusschenpoozen opvolgden. Evenals ten onrecht is men in kerkelijke kringen het niet eens over de beantwoording van de vraag, welke de roeping van de kerk des Heeren ten opzichte van den maatschappelijken strijd is. Dit is zeker, dat sociale vraagstukken op verschillende kerkelijke vergaderingen behandeld werden; zoowel op het officieuse kerkelijke congres der Anglicaansche Kerk, als op vergaderingen van vrije kerken. Een woord werd gesproken door een leider van werklieden Ramsay Macdonald op een mannenvergadering in verband met de algemeene vergadering der Vereenigde Vrije kerk van Schotland. Hij zeide, dat de kerk de ziel en het geweten der natie is, die zich geroepen moet achten de beginselen van waarheid en gerechtigheid te verdedigen. Hij verlangde niet dat de predikant zóó predikte, alsof hij in het parlement of op eene partijvergadering het woord voerde. Eene kerk waarin het zóó toeging, zou hij verlaten, want hij meende dat hij daarvoor meer bekwaam was als een predikant. Hij verwachtte van de kerk, dat zij zijn gemoed zou reinigen en hem zou zoeken te brengen tot een geloofsvertrouwen, waardoor ook de donkerste dag verlicht werd. De Anglicaansche aartsbisschop van Canterbury beval der gemeente naar aanleiding van een uitgebroken werkstaking het volgende gebed aan: „O God, die ons aller Vader zijt en Die alleen alle menschen één van zin maken kunt, wij bidden U in deze dagen van strijd en beroering dat door de kracht Uws Heiligen Geestes de wederzijdsche broederlijke liefde gevoeld worde. Neem allen toorn en bitterheid weg en vermeerder in ons den zin voor waarheid en billijkheid bij ons onderling verkeer, om der wille van onzen Heere Jezus Christus, uwen Zoon".

Om Christelijken, broederlijken zin te bevor-